

VIII

WINKELRIED

El primer pas greu d'aquesta nova fase, fou abandonar l'alegre i assolellada cambra de la rue du Rhône. No tenia diners per a pagar-la i madame Langenbach, vella i malalta, es refiava pera viure de\que guanyava amb el lloguer de les habitacions. Jo, malgrat tots els fracassos i trompades que il.lustraven la meva tormentada i difícil existència, continuava fidel als meus vicis: menjar cada dia poc o molt, jeure en un jaç més o menys confortable i pagar els meus deutes.

Madame Langenbach no en tenia cap culpa i jo no volia perjudicar-la. Vaig ahver d'anunciar-li que a la fi del mes deixaria la cambra; aquella cambra que tant m'agrava. No vol dir que el preu fos excessiu, era, simplement, que no no podia pagar ni aquell preu ni un altre. El total dels meus ingressos era de sis francs setmanals: els quatre que em procurava monsieur Velleman per la meva col.laboració i els dos que em pagava una alumna francesa - l'altra havia retornat a França - muller d'un funcionari del B.I.T. Aquesta francesa es deia Margarida Berthet o un nom semblant. - D'això fa més de trenta anys i jo no li/deia mai madame B. o madame X. sinó simplement Iris. - Era una dona intel.ligentíssima amb un temperament fogós i sensual i una cultura literària extensa. El nom suau i candorós: Margueritte, no harmonitzava amb ella. Iris, que jo ^{all} havia conegut a casa

dels Ingouville, em va demanar lliçons de castellà. Afegí que només en volia una per setmana i no podia pagar-la més de dos francs. Però em donaria berenar, un bon berenar que em permetria estalviar el sopar. Ella no sabia que jo poques vegades sopava.

Naturalment, jo havia acceptat. Hi anava regularment i, no menys regularment, conversava amb Iris, berenava i cobrava els dos francs. Iris era una bona alumna. Aviat va ésser capaç de llegir, assaborir i traduir en francès les Novelas Ejemplares de Miguel de Cervantes. Amb sis francs per setmana com a únic ingrès, jo podia tot just menjar per no morir-me de gana però no podia aixoplugar-me enlloc, ni en un asil nocturn on no era permès passar més d'una nit. Ja podeu imaginar com la qüestió em preocupava i com no deixava de parlar-ne amb els meus amics. Cap d'ells no tenia lloc ni ganer d'allotjar-me i la fi del mes s'acostava. Jo sabia que madame Langenbach no em tiraria al carrer, però a partir del primer de mes jo contrauria un deute amb ella, deute que no sabia com pagar perquè encara que no parava de cercar treball, de treball no en trobava. No m'hauria fet res posar-me a servir o acceptar feines domèstiques. Em vaig presentar a les agències on llogaven minyones i dones de fer feines. Però jo ja no tenia vint anys i el meu aspecte natural no presentava gaires garanties de resistència física. La meva alçada neta, és d'un metre cinquanta set i llavors no pesava ni cinquanta quilos. Físicament no podia competir amb les revingudes suïsses-alemanyes ni amb les italianes del nord, sanes,

forçudes i ben plantades. Havia trobat un verduler italià que em llogava perquè li fes la correspondència comercial amb Espanya. Però en tenia tan poca de correspondència, que em pagava amb un grapat de verdures o fruites fetes malbé i m'ocupava molt de temps perquè també volia que servís els clients entre carta i carta. Resumint: el verduler i jo vam partir peres.

Entre els meus amics ginebrins, els qui jo freqüentava més eren els d'Ingouville. Julieta era una dona encisera molt acollidora i sociable. Jo, a casa seva, hi anava cada dia cap al tard. S'hi aplegaven una colla d'artistes amics del noi. Guy era un tipus d'home corporalment perfecte, alt, ros, elegantíssim. Parlava molt bé el francès amb un lleuger accent anglès que imprimia a la seva conversa, original i variada, un gra de sal molt escaient. Aquest ninyó tenia un estudi a la rue Winkelried que compartia amb Jean van Berchem. Tots dos eren pintors i força remarcables encara que ni l'un ni l'altre no parlaven mai de les seves obres segurament perquè no els semblava de bon to i també per l'horror que tenien a vendre-les. Se sentien massa grans senyors per a caure en aquesta vulgaritat pròpia de plebeus. Ells, de plebeus i vulgars no en tenien res. Nobles de naixença sense fer-ne mai gala: Guy, segons la seva mare, descendia d'una antiquíssima família d'origen normà, un membre de la qual havia acompanyat Guillen, el Conqueridor, a la conquesta d'Anglaterra. Jean van Berchem, de tipus fort irabassut, descendia de Maria Tudor, reina d'Anglaterra, esposa casual i política de Felip segon d'Espanya. La mare de Jean van Berchem era

una Necker néta o besnéta del cèlebre ministre de finances de Lluís XVI. Aquests dos homes, descendents o no de Guillem el Conqueridor i de Maria Tudor, sobrenomenada la sanguinària pels protestants, en aquell desempe-
rat moment de la meva vida, es van constituir en salvadors meus.

M'oferreren l'estudi de la rue Winkelried que compartien. L'oferi-
ment venia acompanyat d'un gest simple d'indiferència. No com aquell que
es sacrifica per amistat o caritat sinó com aquell que allarga un paquet
de cigarretes a un amic perquè en prengui un. Segons deien, n'estaven tips
d'aquella golfa. Temps ha que en cercaven una altra però encara no l'ha-
vien trobada. L'estudi de la rue Winkelried el pagaven per trimestres avan-
çats i per sort meva, acabaven de pagar el darrer.

En vaig acomiadar de madame Langenbach i de Margot, vaig dir un
trist adéu a la meva cambra neta i assolellada i, amb les meves quatre
endergues a coll, m'enfilava a la golfa que feia d'estudi als dos aristo-
cràtics pintors. En prenia possessió amb l'ànim decaïgut i unes llàgrimes
rebels que s'obstinaven a sortir dels meus ulls.

O Winkelried núm. 4, golfa, o un banc públic, suposant que els
gendarmes m'hi deixessin estar.

L'estudi era dalt de tot d'un vell i atrotinat edifici sota teula
da, no destinat a ésser habitat, refugi de mals endreços i de rates.

Antigament era taller de rellotgeria. D'aquella època llunyana,
el taller de Winkelried consevava un rengle de finestres dites de guillo-

tina: sis en una habitació, quatre en l'altra, per on entrava la claror nord, escassa i grisa. A rampeu de les obertures, tot al llarg de la paret, corria una canonada de gas inutilitzada. Les esmentades finestres obrien a un celobert. També hi obria la part del darrera de l'"Hotel Les Bergues" on solien allotjar-se els diplomàtics estrangers. Aquest cèlebre hôtel estava molt ben situat, de cara al Ròdan i a "L'Ille Rousseau" mentre les dependències i les cuines veïnejaven amb el vell casalot de Winkelried 4.

El carrer Winkelried era curt, estret i fosc. Desembocava a una placeta, igualment fosca i malolent de la qual he oblidat el nom.

L'estudi es composava de dues habitacions independents ja que hom podia entrar a qualsevulla de les dues, sense passar per l'altra, directament des del replà.

Les finestres de guillotina no tenien porticons, alguns vidres eren trencats i substituïts per papers clavats amb xinxetes.

En una de les habitacions hi havia aigua corrent, un minúscul rentamans i un fogonet de gas.

El water es situava fora del taller, al replà de l'escala, i la porta d'entrada no es tancava de cop sinó amb pany i clau com la de les cambres.

Joan van Berchem i Guy d'Ingouville hi pintaven, cadascú en el seu taller, hi rebien visites, algunes bastant especials, hi celebraven festes més o menys orgiàques.

En abandonar l'estudi de Winkelried, els dos pintors n'hi van deixar alguns nobles: un divà a cada habitació, un, el que m'era destinat en qualitat de llit, amb una manta i una gran vànova embotida de llana, coixins i cobrellit de vellut; dues taules: una rodona, de bona fusta, estil renaixement, una altra de capçalera amb prestatges per a posar-hi llibres i una horrible cadira tapissada amb les flors de lis, la qual devia procedir del palau Necker. Després d'haver estat rebutjada per tots els descendents de l'il·lustre ministre borbònic, la cadira havia anat a raure a l'estudi de Jean van Berchem, a Winkelried. El jovial i trempat nét o besnét de Necker, em va advertir que l'ús obligatori d'aquella horrible cadira - no n'hi havia cap més a l'estudi - era el preu d'aquells tres mesos d'estada que em regalaven. El pagament que m'exigien els dos pintors era: seure a la cadira borbònica o romandre dreta.

També n'hi van deixar el fogonet de gas, una vella tetera i dues tasses. Un racó de l'estudi servia de cuina i restava dissimulat per un vellíssim paravent descolorit, la roba del qual penjava a trossos. De les parets, en altres temps pintades de color de rosa, ara també descolorides i clivellades, cobertes de taques de totes mides i colors, hi penjaven alguns paisatges: aquarel·les o olis de van Berchem.

També hi havia un parell de llençols que els pintors m'abandonaven junt amb el parament general. Jean i Guy sabien que els llençols hi eren però ignoraven en quin estan es trobaven: tan amaratats de brutícia que

ja s'havien encartronat i s'aguantaven drets i rígids. Segurament la roba d'aquests llençols havia estat algun dia blanca, llavors que jo els heretava, la roba era de color de cigró. Exhalaven una ferum nauseabunda.

La primera nit vaig jeure directament sobre el matelàs, el qual no oferia gaires més garanties de netedat - potser encara menys que els llençols -. Aquells llençols, Guy me'n va assabentar més tard, havien servit a un súbdit italià que s'amagava. El motiu pel qual la policia helvètica encalçava l'italià jo no l'he sabut mai, ni ganes. L'altre motiu, és a dir, per què els dos aristòcrates protegien el delinqüent és fàcil d'imaginar: l'italià pertanyia a la mateixa confraria dels dos pintors: la poderosa masoneria del vici a la qual els meus amics romanien fidels. D'altra banda, tant el descendent de Maria Tudor com el descendent del company de Guillem el Conqueridor, sentien un profund menyspreu envers l'ordre i la moral socials en general i envers la moral sexual en particular. Vull dir que un delinqüent de dret comú podia formar part de la confraria mentre acatés les lleis més o menys secretes d'aquesta confraria, de la qual, tant Jean com Guy, figuraven com a membres. A Winkelried jo no hi vivia sola. M'hi acompanyaven una colla de ratolins i algunes aranyes. Per a les mosques, les xinxes i els escarabats ja feia massa fred. Per als dos pintors també hi hauria fet massa fred si haguessin tractat de viure-hi. Guy i Jean amb alguns amics només hi anaven a estones i durant aquestes estones esquivaven el fred a força d'alcohol i de luxúria.

Només els ratolins i jo érem capaços d'aguantar les baixes tempe-

ratures d'una tardor humida, ventejada i boirosa. Ens ahviem fet molt amics. Considerant la necessitat vital que les bestioles tenien de menjar, demostrada una i altra volta per l'obstinació que posaven a foradar la paperina de l'arròs, escampar-me'l i porquejar-me'l i també rosegant el formatge i el pa, vaig comprendre que calia pactar-hi. Els vaig abandonar l'únic armari de la casa, un rebostet empotrat on desava l'arròs, el pa, el formatge i les patates. Vaig traslladar els queviures a una mena de taquilla que existia entre els dos tallers, petit espai en el gruix de la paret mitgera. L'esmentada taquilla s'obria per les dues bandes i els treballadors rellotgers dels temps antics, la devien usar per a alguna maniobra administrativa. Jo destinava una petita part de les meves escasses provisions als ratolins. Per a ells l'armari, per a mi la taquilla. Els animalons eren intel·ligents. Tot seguit van comprendre amb quina mena d'ésser humà se les havien d'heure - avinentesa que no va copsar mai cap membre de la meva família política -. Eren uns ratolins altament civilitzats i sociables. No s'esquitllaven mai empostissat enllà. Hi caminaven amb mesurades passes i fins s'aturaven a mirar-me. Tenien uns ulls foscos i brillants i una manera especial de girar el cap per escoltar l'esgratiny de la ploma damunt el paper, el fregadís dels fulls del llibre que jo llegia colgada al llit.

Quan algun malvat veí dels pisos de baix els emmetzinava, venien a morir a casa, prop meu, en companyia de l'únic amic humà que posseïen. Jo, aquell dia, em sentia un poc més desolada que els altres: oïa els grinyolets agònics, veia les convulsions de la mort i finalment el petit cos immòbil

de l'animalet mort. I encara calia recollir-lo amb la pala i llençar-lo al water.

Ho feia amb un nus a la gola i les dents ben serrades.

Per a més pega, al meu flamant estatge de Winkelried hi havia un porter. A Suïssa els porters no s'estan a la porta d'entrada de l'edifici tafanejant el que passa a casa dels veïns, esbrinant qui entra i qui surt dels apartaments o fent de recaders, d'ajudants i col.laboradors dels estadants. En un dels apartaments de l'edifici, generalment el de l'últim pis, hi viu la portera o porter amb els quals no us cal tenir cap tracte directe si no ho voleu. No sé exactament el que hi pintava a Winkelried 4, aquell home. Només sé que era repulsiu, repelent. La seva pinta era de trabucaire. S'allotjava en el segon pis del ruïnós, brut i pudent edifici. Aviat va mostrar la seva evident hostilitat al grup de bohemis que freqüen-taven l'estudi. Els bohemis no haurien hâgut esment d'aquella miserable existència si el porter no se'ls hagués posat al davant. Els esperava a l'es-cala, i fos qui fos el qui pujava o baixava de l'estudi se li encarava per fer-li retrets de totes menes. Com que no sabia què dir els acusava de fer fresa, d'escampar burilles a l'escala, de deixar fang pels graons... Natu-ralment no aconseguia sinó fer-los riure. Penso que això era el que més l'exasperava. Entre els menys esporuguits i els més jocosos de la colla, figurava el pintor Frank Chabry: prim, esvelt, amb cara llarga i estreta, pigada des del front al mantó, els cabells color de pastanaga, l'expressió

burlata i agosarada. Frank era francès de naixença però empeltat de cors, d'irlandès i d'helveta. Els avis procedien de França, d'Irlanda, de Còrsega i de Suïssa. Ell i el porter amb fatxa de trabucaire, s'havien declarat la guerra perquè a Frank Chabry la guerra li agradava, mentre d'Ingouville i van Berchem, es limitaven a alçar les espatlles i somriure quan el porter els acusava de fer fresa, de llençar burilles per l'escala... El porter per fer-se respectar pels bohemis, va clavar amb xinxetes a la seva porta, un cartró en forma de targeta on hom podia llegir: DETECTIF. Frank en va fer una altre amb la mateixa inscripció però amb l'ortografia correcta, és a dir: DETECTIVE. Va substituir la targeta. Llavors el porter amb un gest que hom imagina de despit; perquè la cal·ligrafia de Frank era molt més clara i elegant que la seva, la va esquinçar i llençar els trossos a l'escala que pretendia voler neta. Aquestes ninades entre els bohemis i el porter les pagava jo. L'home que també es permetia el luxe d'emborratxar-se regularment, va pujar un dia a la neva golfa, cap a les tres de la matinada. Picava amb els punys a la porta. Sort que aquell dia jo l'havia tancada amb clau, detall que sovint negligia.

- Obriu! Obriu! bramava el "trabucaire", sóc el porter!

Jo de darrera la porta estant li cridava:

- Aneu a jeure la nona a casa vostra, tres d'animal! Viviu al segon i aquí és la golfa!

Un altre dia, llavors ja en plena guerra mundial, eren dos quarts

de nou del vespre quan va trucar a la porta, que jo ja no deixava mai ajus-
tada sinó tancada amb clau. Aquell dia érem quatre a la golfa i no precisa-
ment bohenis ja que es tractava del catedràtic de literatura anglesa a la
Universitat de Ginebra, la seva esposa i el poeta anglès Charles Uld. El
porter es devia imaginar que jo estava sola perquè aquests eminents homes
de lletres anglesos que em visitaven parlaven amb veu molt baixa com solen
fer a Europa la gent ben educada. Vaig obrir. En veure que hi havia gent a
casa el porter va pretendre que no el deixàvem dormir i que ell tenia
dret de fer-ho. Sense contestar-li li vaig tancar la porta pels nassos
amb prou violència per a fer-lo recular d'un pas. I encara és l'hora que
no estic segura de no haver-lo tocat poc o molt al rostre, mentre la seva
veu blasfematòria s'enfonsava escala avall.

Els meus visitants se sentien poc confortables en aquell estudi
on venien per primera vegada. Charles Uld va proposar que anéssim al Kursal
on actuava una bona orquestra i el local era freqüentat per un públic edu-
cat i selecte. Hi vam anar. Ens hi vam enfastidir, com era de preveure.
L'orquestra només interpretava música de dansa i cap dels tres - jo sí -
no sabien ~~ballear~~ dansar.

Cap a la una de la matinada, els dos anglesos i l'esposa del cate-
dràtic, em van acompanyar fins a la porta del núm. 4 de Winkelried, van
prendre un amable comiat i jo em vaig enfil·lar escales amunt. A l'altura
del primer pis, el "trabucaire" m'hi esperava. Sens dubte em volia espan-

tar. i de moment ho va aconseguir, però ho vaig dissimular. Li vaig plantar cara.

- Us penseu, li vaig dir, que perquè sóc una dona sola teniu dret de fastiguejar-me? Aneu ben errat. Estic molt ben protegida jo i si m'empieeu gaire us les haureu d'haver amb la justícia. Ara mateix si feu un pas cridaré i demanaré socors, vós mateix.

En va deixar passar bo i murmurant Déu sap quines protestes grolleres. Però no em va molestar més. Era un pobre indesitjable, un miserable embriac desorientat i malaltís. En el fons no em volia cap mal únicament, potser sentia una atracció inconscient de mascle no ibèric, ni celtíber, sinó helvètic, envers una dona encara jove de tipus exòtic.

Poc temps després el porter de Winkelried 4, es va eclipsar per un mai més. Al segon pis només hi restava una pobra dona espantada i humil, fins aleshores invisible.

El darrer episodi d'aquest vulgar fulletó, va tenir lloc a mitja tarda d'un dia qualsevol. Jo escrivia a rampeu d'una de les finestres. - No oblideu que ni un sol dia de la meva vida no he deixat d'escriure perquè per a mi escriure és com a respirar - escrivia dic, a la grisa i somorta claror del nord quan vaig oir uns forts cops de puny a la porta. Hi vaig anar i la vaig obrir.

Dos homes d'aspecte ferreny que ja havien fet el gest de precipitar-se dins, es van deturar en veure'm.

- No hi és en Bretzer? va fer un d'ells amb veu ronca i vinosa.
- Qui'és en Bretzer? vaig fer jo.
- En Bretzer és un estafador, cridava un dels dos.
- Un lladre, braolava l'altre.
- Venim a pellucar-lo, amenaçaven tots dos alhora.
- (Lui faire un seul coup, van dir exactament.)
- Oh! bravo! bravo! exclamava jo, pelluqueu-lo al més aviat pos-

sible. Personalment em fareu un gran servei.

- Ens ha estafat, explicava un del homes. De tant en tant posa un anunci al diari dient que es contracten obrers. Fa pagar un franc als qui s'hi presenten i tot és un invent seu. No té cap feina en perspectiva. Es queda el franc i llestos!

- El trobareu al segon pis, indicava jo. No sé si hi és però sé que hi viu.

Els homes van donar les gràcies i se'n va anar. Eren uns pobres diables, com el porter. No vaig oir parlar de cap assassinat ni de cap agressió perpetrats a l'escala. Però aviat ja no es va veure el porter enlloc.

I aquí fineix el fulletó del porter embriac.

Jo, a poc a poc m'anava aclimatant a Winkelried. Havia fet una fonda i minuciosa bugada dels llençols usats pel delinqüent italià. Havia netejat i ordenat el meu estatge, rentat les cortines de cretona que guardien les sis finestres.

Jean i Guy, junt amb alguns companys de bohèmia, solien venir a l'estudi, hi portaven ampolles de vi i de Pernod, bevien, fumaven cigarets, discutien... Guy, heroïcament, m'havia encerrat l'atrotinat i desigual enpostissat de fusta ordinària i nuosa que cobria el sòl. La flaire de la terebentina resultava molt agradable, recordava els apartaments burgesos de parquet sempre lluent i flairós.

Margot Langenbach m'havia procurat atuells de cuina, plats, gots, coberts i fons tovalles i tovallons que precedien de societats de socors protestants on ella traficava en qualitat de membre protector.

Els meus menús ordinaris continuaven essent: al migdia patates, arròs o flocs de cívada bullits amb aigua i sal. Al vespre: pa i formatge de gruyère i, si s'esqueia, una poma.

Sort de les gorres que em treien el ventre de pena! I sort de la calefacció de Juliette i dels Portas quan van arribar els primers freds perquè a Winkelried amb els vidres substituïts per papers, les sis finestres de cara al nord i una petita estufa dita cheminée parisienne que encesa fins al cap de munt no escalfava més enllà d'un metre, m'hi hauria gelat.

Però es veu que no havia arribat la meva hora, perquè a Winkelried hi vaig estar més de tres anys i no m'hi vaig morir ni de fred ni de gana.

El carrer existeix encara, continua duent el nom del legendari heroi helvètic. S'hi entra per l'elegant Quai des Bergues i se'n surt per

una placeta que enfoca la rue du Gendrier. Ara la casa número quatre no sembla la mateixa que quan jo hi vivia. Ha estat restaurada, adecentada, aburgesada. Si un dia hi passeu pel davant, dediqueu-me un record amistós, podeu dir, en veritat, que allí va tornar a nèixer l'Aurora Bertrana.